

«I'm commouva, a verer la curuna da cudeschs»

Dürant 14 ons es Anita Capaul statta manadra da la Chasa Editura Rumantscha. Ella ha insomma güdà ad installar ed etablir quist'instituziun chi ha edi fin uossa var 100 publicaziuns. In mai banduna ella la CER per ir pro'l Chantun. Ün discuors davart leger digitalmaing, mumaints da crisa ed ils cudeschs sün maisin da not.

FMR: Anita Capaul, vairamaing fa Ella üna müdada tenor il spiert dal temp – dal cudesch scrit pro'ls mediums digl-tals?

Anita Capaul: (ria) Precis – ed eu d'eira fich gudent i'l muond digital ed n'ha fingià dovrà bod las sportas da l'internet. Ma adonta cha la lavur digitala am plascha, nun ha il cudesch electronic mai pudü am persvader. Quai nu funcziuna simplamaing na per mai, schabain cha la CER spordscha daspö desch ons e-books e ch'eu n'ha ün reader per cudeschs electronics. Mo eu vögl il cudesch fisic – e quai nu's müda brich.

La CER es uossa bain installada. Ella funcziuna – ed Anita Capaul va. Perché? Fingià daspö ün temp d'eir'eu averta per üna müdada profesionala, ed uossa haja dat quista pussibilità. Il mumaint es ideal per la CER, perquai cha güst duos progets van prosamaing in stampa, nempe «Palaver for ever» da Roman Caviezel e «Vrin», ün cudesch da fotografias da Verner Solèr, ün cudesch chi'm stà ferm a cour. Plünavant possa finir uossa cul quint e rapport annual dal 2023, e mia collavuratura po surtour duos oters progets. Uschea nu faja brich ultra-gronda prescha da chattar üna successura o ün successur.

Ella ha chürà l'ediziu da var 100 publicaziuns. Chenün cudesch posiziuness Ella il plü prominent in üna valdrina?
Definitivamaing il cudesch da «Vrin» chi cumpara ingon. Per l'üna perquai cha quist cudesch rumantsch riva süil marchà internaziunal, i'ls Stadis Units. I's tratta dad ün cudesch da fotografias cun legendas lungas per rumantsch, tudaisch ed inglais. Per l'otra es il cudesch il resultat da la lavur da plüs ons. Id es stat ün proget emozional per mai, l'ultim proget inizià insemel cun Ramun Spescha (rem. red. Ramun Spescha es mort dal 2022) chi ha accompagna a mai a partir dal cumanzamaing da

Anita Capaul in seis lö da lavur in Chasa Rumantscha a Cuira. In mai chala ella sco manadra da la Chasa Editura Rumantscha.

fotografia: Caroline Staeger

la CER. El ha sviluppà e creà il logo, prepara las publicaziuns, concepì la pagina web ed oter plü. Las lavuors vi da l'ediziu «Vrin» han cumanzà quasi paralelamaing culla diagnosa da cancar da Ramun. Ma el ha dit ch'el vögla in mincha cas lavurar inavant, perquai cha quai detta anim ad el. Quist cudesch ha perquai ün'importanza fich emozionala.

I dà cudeschs cun ferma colliazion emozionala. Daja eir il cuntrari: cudeschs chi füss meglider da laschar i'l magazin?
(ria) Id es cler, na tuot ils cudeschs pon star illa prüma lingia illa valdrina. Tscherts ston eir star inclur plü inavo in ün chantun. Ma per motifs da creanza nu vögla tradir daplü.

«La scena literara s'ha ringuivnida i'ls ultims ons»

La CER d'eira a seis temp gnüda installada sco «la» adressa per litteratura

rumantscha, sco editura pels texts ourdals chaschuots d'auturas ed auturs rumantschs. S'han ils chaschuots i'l fratemp svödats?

Daspö corona vegnan propcha inoltrats damain texts. Ma eu nu poss dir, scha quai es propcha pervi da la pandemia o plütöst perquai cha'ls chaschuots sün vöds. In mincha cas survgnina damain texts ed eir oteras edituras ed edituors han constatà quel svilur. Eu sun però sgüra cha quai as müda darcheu. I nun es ün trend, dimpersè ün'onda – e schi's piglia ils Dis da litteratura sco spejel da la litteratura rumantscha, lura nu daja ingüens problems da chattar auturas ed auturs. Anzi, la scena s'ha ringuivnida i'ls ultims ons.

Güst davo üna fasa da pilot da trais ons, vaiva dat al principi da l'on 2013 üna crisa. Ad Ella d'eira gnüda desditta la plazza e la finanziaziun da la CER a lunga vista nu d'eira garantida. D'eira quai forsa fingià ün mumaint ch'Ella ha pensà dad ir?

Na, güst il cuntrari. Eu n'ha pür dret vulgü muosar chi douvra la CER e ch'ed es necessari da cuntinuar culla lavur. I

nu'm füss mai gnü adimaint da bandunar la chasa editura.

Davo quella crisa es la CER gnüda collidada institucionalmaing plü ferm culla Lia Rumantscha (LR), ella es però restada üna societä independenta. Üna buna soluziun?

Schi, tenor mai bain, adonta cha quista müdada es gnüda dandettamaing. A la fin esa però stat ün grond guadogn, perquai cha lura ha Karin Kohler-Pattis, chi chüraiva las ediziuns da la LR, müda pro la CER. Uschea vain nus pudü lantschar üna culana da cudeschs original-rumantschs per uffants ed eu n'ha gnü nouv üna collega pel barat.

Ed integrar la CER insomma illa LR, quai nu füss tenor Ella ingün'opziun?

Mincha nouv secretari, mincha nouva presidenta e president da la LR ha gnü l'idea da far quella integraziun. La discussiun actuala va però in ün'otra direcciun, nempe d'evaluar sinergias per pudair servir als bsögns actuals da lecturas ed interessents da cudeschs rumantschs.

«Blers dischan adüna darcheu chi mancan crimis.»

La CER d'eira gnüda lantschada dal 2010 cun l'intenziun da vender tanter 1500 fin 2000 exemplars – uschea valva scrit l'agentura da novitats SDA. Tenor Sias cifras actualas esa circa var 600 exemplars. D'eira il böt dimena massa ambiziu?

Effectiv, quella finamira nu d'eira realistica ed i'm fa eir star stutta ch'üna tala cifra d'eira gnüda comunicada. Ingün Sursilvan nu cumpra ün cudesch engiadinais, e viceversa. Perquai nun esa mai pussibel da vender tants exemplars. Ma istess vendain nus fich blers cudeschs, circa 3000 l'on. Quai es bler per üna cumünanza uschè pitschna. Ün bestseller in Svizra ha cifras da vendita da 5000 exemplars, e quai sün milliuns da lecturas e lecturs potenzials. In relaziun es damaia l'interess per la litteratura rumantscha fich grond.

Sülla curuna da cudeschs rumantschs daja bleras poesias, bleras reediziuns,

antologias, collecziuns d'istorgias cuortas ed impuls – qua o là ün roman. Che manca tenor Ella sülla curuna da cudeschs rumantscha?

Blers dischan adüna darcheu chi mancan crimis. Id es forsa ün gener chi nun ha uschè gronda tradiziun illa litteratura rumantscha, schabain chi dà ün o l'oter. Roman Caviezel preschainta bainbod üna publicaziun cun texts satirics, ün gener medemamaing plütost rar. E d'utuon cumpara lura ün roman. I regna dimena üna ter gronda diversità, schabain cha'l trend es da scriver lirica.

Ün cudesch es per ün'editura sgür eir ün proget emozional. Ils cudeschs sun forsa ün pa sco «poppins». Nu faja mal da laschar ir a quels?

Sgür, i'm commouva, sch'eu guard la curuna da cudeschs da la CER e sch'eu pens a tuot las istorgias colliadas cun quels cudeschs. Ed eu sun eir superbigia d'avair realisà tuot quellas ediziuns chi sun forsa in ün tschert sen «poppins», schabain cha quell'expressiun nu'm plascha propcha. Ma cun quai cha tuot es sün buna via, esa ün bun mumaint per bandunar la CER. Ed eu güd in cas gudent a chattar ün bun successur o üna successura.

«Eu n'ha pür dret vulgü muosar chi douvra la CER.»

Ad ün'editura partenta esa da far amo quista dumonda classica: Chenün cudesch ha Ella sün Sia maisina da not?

(ria) Jesses..., eu leg uschè blers cudeschs... Regularmaing esa ün cudesch da Harald Welzer, Yuval Harari o Erich Fromm. Illas vacanzas n'haja güst let «Die Formel der Hoffnung» da Lynn Cullen e «Miss Bohemia» da Mathias Nolte. Ed actualmaing tuorna sgür eir «Il temps della scherescha» in regardanza dad Ursicin G.G. Derungs sün mia maisina da not.

Quai sto esser üna gronda maisina da not.
(ria) Ils cudeschs as prunan sün, davant eir da la vart da la maisina.

David Truttmann/FMR

Premi grischun da litteratura per Jessica Zuan

Grischun Jessica Zuan vegn onureda per sieu tom da poesias «Launa da pavagls» cun il Premi grischun da litteratura 2024 ch'ed es doto cun 10000 francs. Scu cha'l cussagl da fundaziun dal premi grischun da litteratura scriva in üna comunicaziun a las medias, s'inscuntra illas poesias da quista terza collecziun lirica da l'autura, üna vusch poetica madüreda chi s-chaffescha purtrets intensivs e finas reflexiuns da sun e sen in connex cul motiv da la minvala chi serviva pü bod per fer pavagls. Las poesias da Jessica Zuan evran ün bel dialog intertextuel cun la tradiziun lirica rumantscha, cun texts da Luisa Famos, Leta Semadeni, Andri Peer e Dumenic Andry, intaunt eir cun litteraturas d'otras linguas, per exampel cun Federico Garcia Lorca, Walter Benjamin u Jean de Fontaine.

L'autura Jessica Zuan es naschida avauant quarant'ans in Engiadina ed es creschida sü a La Punt-Chamues-ch e Segl Maria. Daspö 17 ans viva e scriva

ella a Barcelona. Ella ho publicho auz «Launa da pavagls» eir ils duos toms lirics «L'orizi / La tempête» e «Stremblidas e s-chima / Beben und Schaum». Sieus cudesch sun gnies tradüts in tudas-ch, frances, e catalan, singulas poesias sun gnidas tradüts in tallian, spagnöl, galiciaun, polac, basc, rumen ed eston. Astrid Alexandre, Martina Linn, Bruno Pedretti ed Artem Pervushin haun miss in musica sias poesias. «Launa da pavagls» es cumparieu dal 2023 in puter tar la Chasa Editura a Cuira e vegn publicho dal 2024 in ün'ediziu bilingua cun üna traducziun in tudas-ch da Claire Hauser-Pult.

La surdeda dal Premi grischun da litteratura ho lö als 19 avrigl illa Chasa Fonio a Segl Maria. (cdm/pl)

La Fundaziun Premi grischun da litteratura surdo daspö il 1999 minch'an ün premi doto cun 10'000 francs. Commembers dal cussagl da fundaziun e da la giuria sun Käbi Gartenbein, Arianna Nussio, Luzia Rageth, Rita Schmid e Rico Valär.

Jessica Zuan survain il Premi grischun da litteratura. fotografia: Mayk Wendt